

1.

XÓM CHỢ NHỎ, MỘT VÙNG QUÊ XA LẠ

“C ó lẽ từ hôm bước lên xóm chợ này, mình đã bắt đầu cuộc sống lưu lạc rồi chăng?”. Những đêm giạt mình thức giấc, nằm nghe tiếng gió rít thê lương từ các cánh đồng xa mông quạnh và lắng nghe tiếng nước chảy ào ào dưới chân cầu nước⁽¹⁾ bắc ra con kênh thẳng tắp chạy dài vô tận trước ngôi chợ này, tôi vẫn thường vợ vẫn nghĩ như vậy.”

Tôi lạc tới xóm chợ này, tính ra đã có hơn nửa tháng. Một buổi tối, đoàn thuyền vận tải quân lương của Ủy ban kháng chiến Nam Bộ đổ lại đây. Anh học sinh trường cô-le⁽²⁾, người trong ban tiếp tế đã cho tôi

(1). Cầu nhỏ bắc gie ra sông, dùng để lên xuống rửa ráy, tắm giặt.

(2). Trường trung học.

theo thuyền từ Hậu Giang đến đây, bảo tôi: “Chỉ ghé lại độ nửa giờ cho các chú lên chợ mua thức ăn. Có muốn lên bờ không?” Tôi lắc đầu. Anh bèn vỗ vai tôi cười lớn: “Vậy thì tốt quá, ngồi trên mui ngó lên bờ chơi cũng được. Trông chừng đồ đạc, em nhé!” Anh lần theo đò dài bắc sang một chiếc thuyền khác, và lẹ làng như con sóc, co người trèo qua be mấy chiếc tam bản, mấy chiếc xuống nhỏ của những người đi chợ đậu ken dọc theo bến rồi nhảy phóc lên bờ.

- Đứng đi đâu nhé! Uống cà phê xong anh sẽ xuống cho chú mày cái bánh! - Anh xốc khẩu súng *mô de* đeo bên hông, vẩy vẩy tôi và rướn hai chân, cố nói thật to để cho tôi nghe thấy.

- Rồi! Nghe rồi... Anh cứ đi đi! - Tôi bắc tay lên mồm đáp lại.

Tôi ngồi đong đưa hai chân trên chiếc mui thuyền chở gạo ngóng lên chợ. Đèn măng-sông trong các hiệu buôn, các tiệm ăn của người Hoa kiều thấp lên sáng rực. Chỗ khoảng sân rộng, những người đàn bà nông dân mặc quần áo bà ba đen, khăn rằn đen vắt chéo qua vai ngồi xếp từng dãy dài sau những chiếc cần xé⁽³⁾ to tướng, những chiếc thúng đựng đầy ắp không trông rõ và không biết đó là thức gì mà họ mang ra chợ bán. Mỗi người bán hàng đều thấp một ngọn đèn con ở chỗ mình ngồi. Và những người đi chợ, cũng có nhiều người cầm theo trên tay một ngọn đèn.

Đèn người mua, đèn người bán cứ như sao sa.

(3). Sọt vuông to đáy có hai quai xách; khi cần cứ tra đòn vào khên.

Từ trong đám người ồn ào và những ánh lửa đèn luôn luôn di động ở tít chỗ cuối chợ, bỗng nổi lên bốn đầu ngọn đuốc cháy đỏ rực cùng với tiếng trống, tiếng thanh la khua rung dồn dập.

- Hát Sơn Đông, chúng mày ơi!

- Lại coi con bé nhào vòng lửa đi!

- Mau lên, chúng mày ơi!

Bọn con nít từ khắp các ngõ ngách, từ trong các chỗ tối, từ dưới thuyền dưới xuống trèo lên, ba chân bốn cẳng reo hò chạy về chỗ đám hát rong. Tự nhiên hai chân tôi cũng ngứa ngáy muốn tuôn theo. Đã bắt đầu nghe tiếng i ô của người Khách⁽⁴⁾ mãi võ giới thiệu các môn trình diễn, và tiếng vỗ tay hoan hô của đám người xem vây quanh. Tôi kiểng chân lên coi họ làm gì đằng ấy. Xa quá, chỉ thấy đầu người lơ nhô và mỗi lúc lại nghe tiếng cười khoái trá dậy lên. “Lâu nay mình xem chán rồi. Còn lạ gì cái thú trò ấy!” Tôi tự nhủ thầm như vậy và khinh khỉnh nhìn về đám người huyền ảo để nén sự thôi thúc cú dồn trống trong ngực.

- Thăng An còn ngồi đấy không? - Bác tài công già cầm râu thật và một mớ rau cải vừa bước lên đòn dài vừa hỏi, giọng ồm ồm.

- Cháu còn đây, bác ơi! - Tôi vội đáp, bụng hơi rạo rực.

- Nè, mà mày muốn coi hát Sơn Đông không? - Bác lại hỏi.

- Các anh bảo cháu ở đây coi chùng thuyền.

(4). Người Hoa.

Bác tài công vút râu thịch vào cái rổ, vắn lung uốn xương sống nghe rắc rắc, hơi thở nặc nồng mùi rượu.

- Ê, mày đã ăn thịch nai xào cải rổ chưa? Sáng mai tao cho mày ních một trận, phải biết nhá! - Rồi bác cười lớn. - Tao đi đã khắp ngọn nguồn sông lạch mà chưa thấy ai mập như con mẹ chủ quán này. Nó rót luôn cho tao năm ly rượu tằm bông mắt thỏ mà không nhều ra ngoài một giọt chú!

- Bác có lên chợ uống cà phê không? - Tôi hỏi.

- Tao mà cà phê cà pháo gì mậy? Ồ, mà các chả⁽⁵⁾ đang làm cà phê trong cái quán chỗ đám hát Sơn Đông đó! Thôi, có tao ở đây rồi. Cho mày lên chợ chơi một lát. Nhớ đường trở xuống bến không? Đừng có đi đâu xa, coi chừng lạc.

Trời ơi, một thằng bé từ lọt lòng mẹ đến giờ sống ở thành phố như tôi mà có thể lạc trong cái chợ nhỏ xíu quê này? Tôi cười thầm trong tối, từ trên mui giec người nhảy đập xuống sạp thuyền.

- Cười gì đó mậy, An? - Bác nhướng mắt hỏi tôi.

- Không. Cháu có cười gì đâu?

- Bộ mày tưởng tao say hả? Ê, tao còn thấy cái bông bần⁽⁶⁾ trôi giữa kênh kia nhá!... Chà, nước giạt ròng rồi.

- Cháu lên đây, bác ạ!

Không chờ nghe bác ừ, thoáng cái, tôi đã đặt chân tới bờ. Chao ôi! Chợ gì mà lạ lùng thế này? Bộ Tây sắp đánh tới nơi, nên người ta đem vườn bách thú ra phát

(5). Cha ấy, bố ấy.

(6). Một loại cây mọc theo mé sông, đầm nước, còn gọi là thủy liễu.

mãi hay sao! Một con ba ba to gần bằng cái nong, đặt lật ngửa, cú ngọ nguậy bơi bơi bốn chân trước ông cụ già ngồi lim dim đôi mắt. Những con rùa vàng to gần bằng cái tô, đều tắm tấp, như đổ ở cùng một khuôn ra, nằm rục rịch trong mấy chiếc giỏ cần xé. Đây là một con nai người ta vừa xẻ thịt ra bán, cái thủ còn nguyên chưa lột da bày giữa đồng thịt đỏ hồng trên một tấm lá trâm. Cua biển cũng có, ếch cũng có, nghêu sò cũng có. Còn cá tôm thì nhiều lắm, đủ các loại cá tôm, không kể xiết. Tôi bước thêm mấy bước, qua những đồng trái khóm⁽⁷⁾ chín vàng tỏa thơm mùi mật, thấy hai con trút⁽⁸⁾ nằm khoanh, vảy xếp lại như những đồng hào lấp lánh. Có tiếng chim gì mổ nhau kêu quang quác trong chiếc lồng kẽm chỗ tối tối: Ngọn đèn vừa bị cánh chim đánh nhau quạt tắt, và người chủ bán chưa kịp thắp lên. Một chú khi con cú nhảy qua nhảy lại lia lịa, chồn vờn trèo lên đồng bí ngô. Thấy tôi đi qua, nó nhe răng khếch khếch, ngó tôi rồi quay lại nhòm người chủ, dường như muốn bảo tôi hỏi giùm tại sao cái lão rậm râu kia không thả mối dây xích cổ ra để nó được tự do đi chơi như tôi... Đằng chỗ đám hát rong, một tràng pháo nổi lên vang dậy. Tôi chẳng còn tâm trí đâu mà nhìn ngó chung quanh nữa. Tôi lại ba chân bốn cẳng nhắm mắt nhắm mũi lao về phía tiếng ồn ào đang có một sức cuốn hút không cưỡng được.

“Mình chỉ coi một chút thôi!” Tôi nghĩ bụng và đưa mắt nhìn vào trong ngôi quán cà phê nhỏ núp dưới tàn cây bã đậu chồm chồm những gai. Cái lưng gù gù

(7). Dứa, thơm.

(8). Con tê tê.

anh học sinh trường *cô-le* lấp ló qua vai những người dân quân tự vệ đội nón bàng rộng vành thả trễ sau gáy. Tôi muốn vào báo cho anh biết tôi đã lên đây, nhưng bụng phân vân: “Lỡ ảnh⁽⁹⁾ bảo xuống thuyền thì sao?... Ủ, mà mình chỉ cần coi qua một chút thôi mà!”.

- Chen đâu mà chen dữ vậy hả? - Một thằng bé lùn lùn, béo ục ịch, trợn mắt hích khuỷu tay vào hông tôi.

- Cho tao coi một chút mà!

Nghe tôi nói bằng một giọng nhường nhịn, thằng bé tức thời nép người qua để cho tôi lách vào, rồi nó nhe răng cười làm như tôi với nó đã quen từ hồi nào.

- Mày mới tới à? Hồi nãy vừa diễn trò hai con khi kéo xe mê lắm!

- Ủ, mình mới tới! - Tôi đáp cho có đáp, không còn chú ý nghe nó kể những gì bên tai nữa.

Người Khách mãi võ mặc quần áo chèn màu đen đã bán qua một lượt thuốc cao, bắt đầu giới thiệu tiết mục “Em bé mười tuổi nhào qua vòng lửa”.

- Trò này đêm qua có diễn rồi. Không thể tả được mà! - Thằng bé lùn lùn béo ục ịch lại rí tai tôi, giọng đầy tự hào về cái chuyện nó đã được xem trước tôi.

Một em bé vận bộ quần áo bằng xa tanh màu đỏ, tóc tết quả đào, mang đôi hài vải đen bước ra, cúi chào khán giả. Chiếc vòng sắt quấn giẻ tẩm dầu lỏng giữa một khung gỗ hình chữ nhật, dựng đứng cỡ ngang tầm mắt tôi, bày giữa hiện trường. Dứt loạt vỗ tay chung quanh, người Khách già cầm ngọn đuốc châm vào chiếc vòng quấn giẻ. Tức thời một vầng lửa

(9). Anh ấy.

hình tròn như chiếc bánh xe lửa của Na-tra⁽¹⁰⁾ phụt cháy vù vù. Em bé lại nghiêng đầu chào mọi người rồi dún chân một cái, chạy tới ba bước gieo mình như một con thoi bay qua vòng lửa. Mắt tôi hoa lên, chỉ còn thấy cái bóng đỏ lao qua lao lại xuyên ngang vầng lửa, và hai tai tôi ù đi vì tiếng reo hò, tiếng vỗ tay vang dậy.

- Đêm qua, nó nhào sáu lần mà bữa nay nó tăng lên tới tám lần! Mày thấy ghê chưa? - Thăng bé lùn lùn béo ục ịch lại hích tôi, vênh mặt nói.

Trong lúc người Khách cầm mấy chai rượu thuốc đi vòng quanh chào hàng thì em bé vừa đứng thờ vừa đưa hai bàn tay nhỏ phúi phúi những sợi tóc cháy trước trán. Duồng như đêm nay số thuốc bán được ít ỏi quá. Người Khách mặt buồn buồn, đặt mấy chai rượu thuốc lên cái rương lớn màu đen, cố làm ra vẻ tươi tỉnh:

- Ông bà cô bác xem xong trò này, rồi hẵng mua giùm sau cũng được. Hầy! Tả lồ lên⁽¹¹⁾...

Tiếng trống, tiếng thanh la lại khua rung rộn rập. Ông ta cầm một nắm dao con sáng loáng tung lên bắt từng chiếc một, rồi lần lượt cắm tất cả muôi hai con dao ấy vào những khe hở đục trong cái vòng sắt còn đang rừng rực lửa. Những mũi dao nhọn hình lá trúc đào lấp lánh ánh thép trắng xanh tua tủa chĩa ngược vào trong, càng làm thu hẹp cái khoảng tròn ban nãy vừa đủ một thân mình người chui qua. Người Khách liếc nhìn mấy người đánh trống đánh thanh la, ra hiệu ngừng tay. Ông ta nhướn mắt hét lên một tiếng,

(10). Một nhân vật trong truyện "Phong thần" (Trung Quốc).

(11). Đây! Gióng đại thanh la lên.

rùng mình thu người lại, và lập tức dún chân bay qua giữa những mũi dao tua tủa. Tôi nhắm mắt lại. Trời ơi! Chỉ nhích ra một phân, bất cứ ở phía nào thì những mũi dao sắc nhọn như guơm kia cũng đâm xóc lút vào da thịt. Ông ta lao đi lao lại ba lần như vậy, mà trông sắc mặt và hơi thở không chút biến đổi.

- Người lớn làm không hay. Em bé làm mới hay! -
Người Khách vùng tay giới thiệu.

Em bé gái bước ra, nghiêng đầu chào mọi người. Hai bàn chân đi đôi hài vải đen nhỏ xíu khỏi động giẫm lên giẫm xuống một chỗ trên mặt đất lỏm chỏm những hòn cuội. Tôi hồi hộp quá. Đôi môi em bé run run. Rõ ràng là nó đang cố trấn tĩnh trước phút biểu diễn cái trò vô cùng nguy hiểm này!

- Có ba ở đây, con! - Người Khách nói bằng giọng khuyến khích vui vẻ, nhưng cặp mắt ông ta trông nghiêm nghị đáng sợ.

Em bé tức thời hét lên một tiếng như bố, dún chân bay xuyên qua giữa vòng dao rọc chấy. Chung quanh im phăng phắc. Mọi người không kịp vỗ tay. Có lẽ vì sự thần phục cùng với nỗi lo sợ thay cho em bé cùng một lúc ập vào làm choáng ngợp mọi trái tim người. Em bé lao qua vòng dao lần thứ nhất, rất dễ dàng. Em lại mím môi lao qua lần thứ hai. Đến lần thứ ba, thì một tiếng thét kinh hoàng của những người xem nổi lên chung quanh tai tôi. Em bé đã ngã bổ xuống bàn chân phải mắc vào một mũi dao.

Người xem chạy ừa vào. Ông Khách già ôm ngang lưng con gõ chiếc hài đen ra khỏi mũi dao. Một dòng máu đỏ từ trong vết thương bàn chân em bé tuôn ra như suối.

- Không hề gì mà! Dán một lá thuốc cao, khỏi ngay thôi! - Ông Khách vừa nói vừa rắc một ít thuốc cầm máu màu đen để hàn miệng vết thương, và trao đứa con gái cho một bà xẩm⁽¹²⁾ vác đưa xuống chiếc thuyền đậu trong một con muong gần đấy.

Bọn trẻ nhỏ ùn ùn chen lấn chạy theo coi. Mặc dầu đám hát vẫn tiếp tục biểu diễn, nhưng tôi không còn lòng dạ nào xem nữa. Tôi cũng chạy theo đám trẻ, lần xuống mé nước đứng ngó vào thuyền.

Em bé ngồi tựa lưng vào mũi, đôi mắt to đen láy nhìn xuống vết thương trên mu bàn chân đã được bó một lá thuốc cao. Không thấy máu chảy nữa. Nhưng bàn chân cứ run run, lâu lâu lại giật một cái, khiến em nhắm mắt lại. Bà xẩm cầm ngọn đèn soi vào chân con, trông mắt đỏ hoe.

- Con có đau lắm không, con?

Em bé nhắm nghiền mắt, hai bàn tay bóp chặt trên ống chân, lắc lắc đầu. Một giọt nước mắt người mẹ rơi xuống bàn chân nhỏ của đứa con đau. Em bé mở choàng mắt ra, hốt hoảng nhìn mẹ, như vừa bị một giọt nước sôi rơi trúng vào chân.

- O, không có làm sao đâu, má à. Buốt buốt một tí thôi!

(12). Cách gọi phụ nữ có tuổi người Hoa.